

ні ділянки не входять до складу сумісного майна подружжя, яке підлягає поділу (див. коментар до ст. 57 СК).

6. Поділ майна фермерських і селянських господарств необхідно здійснювати з дотриманням норм, передбачених законами України «Про фермерське господарство», «Про особисте селянське господарство».

7. Нині в юридичній літературі не піддається сумніву входження акцій, належних одному з подружжя як акціонеру, до складу спільної сумісної власності подружжя. Однак при поділі акцій між подружжям мають враховуватися особливості правового режиму акцій. Так, акція належить до рухомого майна і є неподільною, як і відповідна їй частка у статутному фонді акціонерного товариства. Це, однак, не виключає, як зазначалося в літературі, можливості володіння однією акцією двома або більше особами на праві спільної часткової чи сумісної власності (Вінник О. М. Щербина В. С. Акціонерне право. Київ, 2000. С. 90). Зрозуміло, якщо один з подружжя є акціонером і має 20 акцій, то на прохання другого з подружжя суд має усі підстави виділити йому в натурі 50 відсотків акцій. Однак, якщо одному з подружжя належить лише одна акція, то логічно, що вона не може бути поділена в натурі, а має бути присуджена одному з них (іменна – бажано тому з подружжя, на ім'я якого вона оформлена), а іншому присуджується відповідна грошова компенсація.

8. До складу спільного майна подружжя можуть входити також речі їх професійних занять. Якщо вони визнаються спільною сумісною власністю подружжя, то у разі поділу майна суд присуджує ці речі тому з подружжя, хто використовував їх у своїй професійній діяльності, а їх вартість враховується відповідно при присудженні іншого майна другому з подружжя (ч. 3 ст. 71 СК).

До складу майна, яке підлягає поділу за правилами сімейного законодавства, включаються також різноманітні цінні папери, вклади на ім'я одного з подружжя в кредитних установах, страхові суми та страхові відшкодування за договорами страхування, сплачені за рахунок спільних коштів подружжя страхові платежі, повернуті при достроковому розірванні договору та страхові суми (викупні суми), які міг би одержати один з подружжя у разі дострокового розірвання договору.

9. Одному з подружжя може належати майно за зобов'язальними правовідносинами, що виникли в період шлюбу. Наприклад, чоловікові як кредитору за договором позики грошові кошти мають бути повернуті після поділу спільного майна. Ця обставина також має бути врахована судом.

При поділі спільного майна подружжя суд має враховувати також їх боргові зобов'язання, визначати, які з них є особистими, а які – спільними. Власне, поділ спільного майна може бути викликаний необхідністю погашення заборгованості одного або обох з подружжя перед третіми особами.

З цього приводу Верховний Суд України в своїй постанові від 14 вересня 2016 р. зазначив, що між подружжям поділяється «навіпіл» як сумісна власність, придбана на позичені кошти, так і боргові зобов'язання повернути ці кошти кредитору (справа № 6-539цс16).

У постанові Верховного Суду у складі Об'єднаної палати касаційного цивільного суду від 3 жовтня 2018 р. (справа № 127/7029Є15ц) зроблено висновок про те, що позивач вправі вимагати з відповідача S частини вартості спірного автомобіля, а не стягнення грошової компенсації виплаченого кредиту, оскільки поділу підлягає майно, яке набуто подружжям за час шлюбу, або ж кошти, які були отримані в результаті відчуження майна без згоди іншого співвласника, а не кошти, за які подружжям було набуто спільне майно у період шлюбу.

Аналогічний висновок було зроблено в постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 1 грудня 2018 р. (справа № 607/4701/13ц).

Стаття 72. Застосування позовної давності до вимог про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя

1. Позовна давність не застосовується до вимог про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, якщо шлюб між ними не розірвано.

2. До вимоги про поділ майна, заявленої після розірвання шлюбу, застосовується позовна давність у три роки.

Позовна давність обчислюється від дня, коли один із співвласників дізнався або міг дізнатися про порушення свого права власності.

1. СК встановлює спеціальні правила застосування позовної давності до вимог про поділ спільного сумісного майна подружжя. По-перше, передбачається, що позовна давність не застосовується до вимог про поділ такого майна, якщо шлюб між подружжям не розірвано (ч. 1 ст. 72 СК).

2. По-друге, до вимог про поділ спільного сумісного майна подружжя, заявлених після розірвання шлюбу, застосовується позовна давність у три роки, яка обчислюється від дня, коли один із співвласників дізнався або міг дізнатися про порушення свого права власності (ч. 2 ст. 72 СК).

Зазначена норма спрямована на захист права власності колишнього подружжя у разі його порушення одним із подружжя після розірвання шлюбу. При цьому слід мати на увазі, що відповідно до ст. 267 ЦК пропуск позовної давності не позбавляє права на звернення до суду за захистом порушеного права власності, а є лише підставою для відмови у позові за умови заявлення про її застосування стороною у спорі, зробленою до винесення ним рішення. Однак у разі якщо суд визнає поважними причини пропущення позовної давності, порушене право підлягає захисту.

У постанові Пленуму Верховного Суду України від 18.12.2009 р. № 14 «Про судові рішення у цивільній справі» зазначається, що, «встановивши, що строк для звернення з позовом пропущено без поважної причини, суд у рішенні зазначає про відмову в позові з цих підстав, якщо про застосування позовної давності заявлено стороною у спорі, зробленою до ухвалення ним рішення, крім випадків, коли позов не доведено, що є самостійною підставою для цього».

Тобто слід розмежовувати відмову у позові з інших підстав, ніж пропуск строку позовної давності.

На цю обставину звернув увагу Вищий спеціалізований суд у своєму рішенні від 30.03.2016 р. у справі № 6-36343ск15, відзначивши, що «відмовити в позові через пропуск без поважних причин строку звернення до суду можливо лише в тому разі, коли позов є обгрунтованим. У разі безпідставності позовних вимог при пропуску строку звернення до суду в позові належить відмовити за безпідставністю позовних вимог». Судом також відзначається, що, відмовляючи у задоволенні позову з підстав пропуску строку позовної давності, суд має встановити обгрунтованість чи безпідставність позовних вимог, належним чином мотивувати свої висновки. Так, у випадку обгрунтованості позовних вимог суд може відмовити у їх задоволенні у зв'язку з пропуском строку позовної давності. У випадку недоведеності позову суд відмовляє у його задоволенні саме з цих підстав, а не застосовує наслідки пропуску позовної давності. Ураховуючи викладене, ВССУ зазначив, що суди попередніх інстанцій помилково відмовили у задоволенні позову одночасно за необгрунтованістю вимог та у зв'язку із пропуском строку для звернення до суду з цим позовом, що є взаємовиключними підставами. Відтак касаційну скаргу було задоволено частково, рішення Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 20 жовтня 2014 р. та ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області від 17 листопада 2015 р. було змінено, виключивши із їх мотивувальних частин посилання як на підставу для відмови в задоволенні позову пропуск позивачами при зверненні до суду строку позовної давності, а в решті рішення Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 20 жовтня 2014 р. та ухвалу апеляційного суду Дніпропетровської області від 17 листопада 2015 року залишено без змін.

Стаття 73. Накладення стягнення на майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя

1. За зобов'язаннями одного з подружжя стягнення може бути накладено лише на його особисте майно і на частку у праві спільної сумісної власності подружжя, яка виділена йому в натурі.